

ČESKÁ REPUBLIKA

**ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY**

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu JUDr. Jaroslava Vlašína a soudců JUDr. Milana Kamlacha a JUDr. Marie Součkové v právní věci žalobce: **M. M.**, zastoupeného JUDr. Jindřiškou Szarowskou Janouchovou, advokátkou se sídlem Karviná - Fryštát, ul. K. Sliwky 126/18, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Praha 5, Křížová 25, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 18. 3. 2005, č. j. 43 Cad 3/2005 – 10,

t a k t o :

- I.** Kasační stížnost **s e z a m í t á .**
- II.** Žalované **s e n e p ř i z n á v á** náhrada nákladů řízení o kasační stížnosti.
- III.** Odměna soudem ustanovené advokátky JUDr. Jindřišky Szarowské Janouchové **s e u r č u j e** částkou 650 Kč. Tato částka jí bude vyplacena z účtu Nejvyššího správního soudu do šedesáti dnů od právní moci tohoto rozhodnutí.

O d ů v o d n ě n í :

Žalobce (dále též „stěžovatel“) brojí včas podanou kasační stížností proti v záhlaví uvedenému rozsudku Krajského soudu v Ostravě, jímž byla zamítnuta jeho žaloba směřující proti rozhodnutí žalované ze dne 27. 4. 2004. Rozhodnutím žalovaného správního orgánu byla zamítnuta žádost stěžovatele o částečný invalidní důchod pro nesplnění podmínek ust. § 39 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, v platném znění (dále jen „zákon o důchodovém pojištění“), a podle Úmluvy mezi Československou republikou a Polskou republikou o sociálním pojištění č. 261/1948 Sb. (dále jen „Úmluva“). Své rozhodnutí žalovaná odůvodnila tím, že podle posudku lékaře ZUS v S. - Polsku ze dne 15. 3. 2001 byl žalobce uznán invalidním ode dne vyčerpání nemocenských dávek, tj. od 15. 3. 2001. Nárok na invalidní důchod však žalobci nevznikl, neboť nebyl pojištěn po dobu potřebnou pro nárok na tento důchod ve smyslu ust. § 40 zákona o důchodovém pojištění, která činí u pojištěnce ve

věku nad 28 let 5 roků a zjišťuje se z posledních 10-ti roků počítaných zpět od vzniku invalidity. V rozhodném období před vznikem invalidity – tj. v období od 16. 3. 1991 do 15. 3. 2001 – žalobce získal pouze tři roky a 183 dní pojištění.

Krajský soud v Ostravě rozsudkem ze dne 18. 3. 2005, č. j. 43 Cad 3/2005 – 10, žalobu proti tomuto rozhodnutí žalované jako nedůvodnou zamítl. Krajský soud v rámci přezkumného řízení postupoval v souladu s ust. § 75 odst. 1 zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“), tj. vycházel ze skutkového a právního stavu v době rozhodování správního orgánu, a dospěl k závěru, že napadené rozhodnutí žalované je věcně správné a zákonu odpovídající. Krajský soud provedl důkaz napadeným rozhodnutím žalované i obsahem dávkového spisu žalobce a dospěl k závěru, že žalobce k datu vydání napadeného rozhodnutí žalované dne 27. 4. 2004, byl částečně invalidní. Vzal za prokázané, že žalobce k datu přezkoumávaného rozhodnutí správního orgánu nesplnil druhou zákonnou podmínku danou ust. § 44 ve spojení s ust. § 40 zákona o důchodovém pojištění, jmenovitě potřebnou dobu pojištění, tudíž mu nárok na částečný invalidní důchod nevznikl. Vycházel z následujícího skutkové stavu:

Žalobce byl uznán částečně invalidní dle posudku lékaře ZUS v S. - Polsku ode dne 15. 3. 2001. Z obsahu osobního listu důchodového pojištění ze dne 21. 10. 2003 krajský soud zjistil, že žalobce získal celkem 3 roky a 183 dnů pojištění v posledních 10-ti letech před vznikem částečné invalidity, tj. v době od 16. 3. 1991 do 15. 3. 2001. Sám žalobce datum vzniku částečné invalidity nerozporoval. Dle krajského soudu tedy žalovaná správně vymezila rozhodnou dobu pro zjišťování splnění podmínky potřebné doby pojištění žalobce. V době zamítnutí žádosti byl žalobce občanem starším 28 let, proto potřebná doba pojištění u něj činila dle ust. § 40 odst. 1 zákona o nemocenském pojištění 5 let. Ohledně tvrzení žalobce o závaznosti právních předpisů Polské republiky při posuzování jeho případu, krajský soud poukázal na znění čl. 17 Úmluvy, s přihlédnutím k čl. 14 odst. 1, 2 a 6 Úmluvy. Žalobce tak nezískal v posledních 10-ti letech před vznikem částečné invalidity 5 let potřebné doby pojištění ani společným zápočtem dle ust. § 40 zákona o důchodovém pojištění. Krajský soud akceptoval vyjádření žalované, týkající se formálního pochybení ve vydaném rozhodnutí co se týče znění výroku: „*zamítnutí žádosti žalobce o plný invalidní důchod*“, neboť z obsahu celého dávkového spisu žalobce vyplynulo, že šlo jednoznačně o žádost o přiznání částečného invalidního důchodu.

V kasační stížnosti podané proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě stěžovatel uplatnil důvody obsažené v ust. § 103 odst. 1 písm. a) a b) s. ř. s. Nesprávné posouzení právní otázky krajským soudem a vady řízení dle názoru stěžovatele spočívají v tom, že soud nevzal v úvahu námitku stěžovatele včetně osobního listu důchodového pojištění o získání doby pojištění před vznikem invalidity. Vytýká krajskému soudu, že vzal za prokázané stanovené datum vzniku částečné invalidity dle posudku lékaře ZUS v S. v Polsku (datum 15. 3. 2001), aniž by se zabýval tím, zda se stěžovatel nestal invalidním ještě před tímto datem. Stěžovatel nově uvádí, že od roku 1991 do roku 1994 pobíral invalidní důchod, což by mělo být zaznamenáno v dávkovém spise, a dokládá tak vznik invalidity v dřívější době. Pokud by jeho invalidita byla posuzována od dřívějšího data než od 15. 3. 2001, má stěžovatel potřebnou dobu pojištění odpracovánu. Na podporu svých tvrzení přidává výčet dob zaměstnání u jednotlivých zaměstnavatelů od 12. 10. 1989. Stěžovatel na závěr navrhl, aby Nejvyšší správní soud rozsudek Krajského soudu v Ostravě zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Kasační stížnost je podle § 102 a násl. s. ř. s. přípustná a stěžovatel v ní namítá důvody podle § 103 odst. 1 písm. a) a b) s. ř. s. Jejím rozsahem a důvody je Nejvyšší správní soud

podle § 109 odst. 2 a 3 s. ř. s. vázán. Nevyšší správní soud přitom neshledal vady podle § 109 odst. 3 s. ř. s., k nimž by musel přihlídnout z úřední povinnosti.

Kasační stížnost není důvodná.

Stěžovatel uplatnil důvody kasační stížnosti uvedené v ust. § 103 odst. 1 písm. a) a b) s. ř. s., tedy pro nezákonnost spočívající v nesprávném posouzení právní otázky soudem v předcházejícím řízení a pro vady řízení před správním orgánem. Nesprávné posouzení právní otázky spočívá obecně buď v tom, že správně zjištěný skutkový stav je subsumován pod nesprávnou právní normu nebo je sice vybrána správná právní norma, ale následně je nesprávně vyložena či aplikována. Vadou řízení je možno shledat takový nedostatek, že skutková podstata, z níž správní orgán v napadeném rozhodnutí vycházel, nemá oporu ve spisech nebo je s nimi v rozporu, nebo že při jejím zjišťování byl porušen zákon v ustanoveních o řízení před správním orgánem takovým způsobem, že to mohlo ovlivnit zákonnost a pro tuto důvodně vytýkanou vadu soud, který ve věci rozhodoval, měl napadené rozhodnutí správního orgánu zrušit. Stěžovatel spatřuje pochybení jak žalované, tak krajského soudu v určení rozhodného období pro zjišťování potřebné doby pojištění pro přiznání nároku na výplatu částečného invalidního důchodu. Nově v kasační stížnosti rozporuje datum vzniku své invalidity stanovené v rozhodnutí polského nositele pojištění ZUS, jednak vytýká žalované, že sama nezkoumala případné dřívější datum vzniku částečné invalidity žalobce a dále toto dřívější datum opírá o tvrzené pobírání invalidního důchodu v letech 1991 až 1994. V posuzované věci se jedná o právní vztah s cizím prvkem, na který dopadá dvoustranná mezinárodní smlouva - Úmluva. Pro následující výklad a pro závěr o důvodnosti kasačních stížních bodů je zásadní odpověď na otázku, zda je Úmluva takovou mezinárodní smlouvou, která je součástí právního řádu České republiky, a jaký je její vztah k zákonu o důchodovém pojištění.

Ačkoli nebylo v řízení před soudem účastníky namítáno a nebyla jimi vznesena pochybnost ohledně skutečnosti, zda je Úmluva platnou a účinnou součástí vnitrostátního právního řádu, Nejvyšší správní soud podává stručný ústavněprávní náhled na tuto problematiku. Úmluva mezi Československou republikou a Polskou republikou o sociálním pojištění se Závěrečným protokolem byla podepsána ve Varšavě dne 5. 4. 1948, publikována jako příloha k vyhlášce ministra zahraničních věcí pod č. 261/1948 Sb., schválena vládou dne 13. 4. 1948 a ratifikována prezidentem republiky dne 28. 6. 1948; účinnosti nabyla dne 1. 10. 1948. Tato smlouva, jejímž původním účastníkem bylo Československo, byla jednou z těch, které Česká republika převzala spolu s právy a závazky, jež pro Českou a Slovenskou Federativní Republiku vyplývaly z mezinárodního práva (podle čl. 5 odst. 2 ústavního zákona ČNR č. 4/1993 Sb.). Jde o tzv. prezidentskou mezinárodní smlouvu, kterou je Česká republika vázána, jejímž předmětem nejsou lidská práva a základní svobody. Sama o sobě tedy nemůže být považována za bezprostředně závaznou a mající přednost před zákonem. Před novelou Ústavy (do 31. 5. 2002) tomu bránilo její věcné zaměření a věcný rozsah působnosti, tj. že předmětem její úpravy nejsou lidská práva a základní svobody. Článek 10 Ústavy tehdy spojoval bezprostřední závaznost mezinárodní smlouvy a její přednost před zákonem nejen se splněním podmínky vázanosti České republiky touto smlouvou, její ratifikace a vyhlášení, ale inkorporace přímo do vnitrostátního práva se týkala pouze takových mezinárodních smluv, které upravovaly lidská práva a základní svobody. Novela Ústavy sice rozšířila okruh mezinárodních smluv, jež jsou součástí vnitrostátního právního řádu, i mimo rámec těch, které se týkají lidských práv a základních svobod, avšak podmínila tyto účinky navíc souhlasem Parlamentu podle podmínek novelizovaného čl. 10 Ústavy.

Úmluva Parlamentem schválena nebyla a její postavení jako pramene práva, je proto podmíněno zákonným odkazem, což znamená, že ji lze přímo aplikovat, pouze existuje-li zákon, který jí takový právní status přiznává. Nejvyšší správní soud má za to, že právě takovým zákonem je *zákon č. 100/1932 Sb., o vnitrostátní účinnosti mezinárodních smluv o sociálním pojištění*. Jeho ust. § 1 říká, že ustanovení mezinárodních smluv o sociálním pojištění, vyhlášených ve Sbírce zákonů a nařízení, mají po dobu své mezinárodní účinnosti též účinnost vnitrostátní. Úmluva mimo jiné určuje, jakým zákonným předpisům o sociálním zabezpečení českoslovenští nebo polští státní občané podléhají a za jakých podmínek požívají jejich výhod, obsahuje tedy ustanovení o sociálním pojištění, jak o něm hovoří § 1 zákona č. 100/1932 Sb. Rovněž splňuje podmínku publikace ve Sbírce zákonů a jelikož nebyla dosud zrušena ani nahrazena jinou, trvá i její mezinárodní účinnost. Z toho je třeba dovodit vnitrostátní účinnost ustanovení v ní obsažených. Pravidla obsažená v Úmluvě jsou aplikovatelná přímo a mají přednost před zákonem, který stanoví něco jiného.

Podle článku 14 odstavce 1 Úmluvy se u osob, které byly pojištěny postupně v obou státech v důchodovém pojištění anebo v náhradním zařízení tohoto pojištění, spočítají se příspěvkové období a náhradní období pro dosažení čekacího období, pro zachování anebo obživení čekatelství, pro přípustnost dobrovolného pokračování v pojištění a pro vznik pojistné povinnosti. Období, získané na podkladě toho stejného způsobu zaměstnání v obou státech, se spočítají, jestliže je určité trvání takového zaměstnání podmínkou přiznání důchodu. Odstavec druhý věta první téhož článku řeší situaci, pokud nastane pojistný případ, poskytují nositelé obou států důchod, na který je nárok podle vnitrostátních předpisů, berouc do úvahy odst. 1 tohoto článku. Podle odstavce 6 téhož článku je rozhodnutí nositele pojištění jednoho státu, že tu je invalidita všeobecná anebo invalidita z povolání, závazné pro nositele pojištění státu druhého, jestliže se shodují věcné pojmy invalidity v obou státech. Článek 17 Úmluvy stanoví, že návrh na přiznání dávky podle Úmluvy se může podat u kteréhokoli nositele pojištění, u kterého byl žadatel pojištěn. Nositel pojištění, u kterého se podal návrh, uvědomí ostatní nositele pojištění, kteří jsou v návrhu uvedeni. Pokud jde o použití ustanovení čl. 14 odst. 6 Úmluvy, rozhoduje o invaliditě nositel pojištění, příslušný podle trvalého bydliště žadatele v den podání žádosti.

Nejvyšší správní soud zjistil z obsahu dávkového spisu pro posouzení projednávané věci tyto rozhodné skutečnosti:

Stěžovatel, státní příslušník Polské republiky, trvale bydlící v Polsku, byl podle posudku lékaře ZUS v S. - Polsku ze dne 15. 3. 2001 žalobce uznán invalidním ode dne vyčerpání nemocenských dávek, tj. od 15. 3. 2001. Dne 12. 12. 2001 uplatnil prostřednictvím polského nositele pojištění ZUS žádost o částečný invalidní důchod u České správy sociálního pojištění. Z osobního listu důchodového pojištění žalobce plyne, že v období 10-ti let před vznikem invalidity, tedy od 16. 3. 1991 do 15. 3. 2001, získal celkem společným zápočtem získaných dob pojištění v České republice a v Polské republice, 3 roky a 183 dnů doby pojištění.

Stěžovatel disponuje pro účely svého důchodového nároku dobami získanými jak z činností na území České republiky tak i z činností na území Polské republiky. Doba, kterou zákonodárce vymezuje jako relevantní, má význam jak pro nárok na dávku důchodového pojištění, tak pro její výši. Právní vztahy s cizím prvkem vycházejí z principu teritoriality práva; znamená to, že právní vztahy důchodového pojištění, jež obsahují cizí prvek, jsou regulovány právními normami toho státu, na jehož území je určitá činnost vykonávána. Určité výjimky z tohoto principu jsou obecně možné, znamenají pak, že vnitrostátní úprava zaručuje některé nároky bez ohledu na místo výkonu činnosti.

Na posuzovaný případ je nutno aplikovat již zmíněnou Úmluvu, jež patří mezi smlouvy uzavřené na principu proporcionality. Základní kolizní norma je obsažena v čl. 1 odst. 2 Úmluvy, podle níž se na provádění sociálního pojištění použije právních předpisů státu, na jehož území se vykonává zaměstnání rozhodné pro pojištění. Posouzení účasti na důchodovém pojištění je tedy závislé na řešení této otázky ve vnitrostátním právním předpise té smluvní strany, na jejímž území je příslušná činnost vykonávána. Vliv zaměstnání na území České republiky na účast na důchodovém pojištění závisí na řešení této otázky v českých právních předpisech. Z hlediska hodnocení dob pojištění zavazuje Úmluva, je-li to nezbytné, přihlídnout i k dobám pojištění získaným podle právních předpisů druhého smluvního státu tak, jako by se jednalo o doby podle jeho právních předpisů (čl. 14 odst. 1 Úmluvy). Smyslem dvoustranných smluv o sociálním zabezpečení je umožnit, aby nositelé pojištění obou smluvních států mohli přihlídnout i k dobám pojištění získaných ve druhém státě. Tak tomu bylo i v případě žalobce, kdy pro posouzení plnění podmínky potřebné doby pojištění bylo přihlídnuto i k dobám pojištění na území obou států a proveden jejich společný zápočet.

Se zřetelem na shora uvedené Nejvyšší správní soud dospěl k závěru, že krajský soud ani žalovaná nikterak nepochybili při výkladu Úmluvy a zákona o důchodovém pojištění a jeho následné aplikaci, a to především použití ust. §§ 40, 43 a 44 zákona o důchodovém pojištění ve spojení s čl. 1, 14 a 17 Úmluvy. Správně posoudili právní otázku naplnění zákonných podmínek zakládajících nárok stěžovatele na částečný invalidní důchod vůči českému nositeli pojištění, zároveň i stěžovatelem napadené vymezení rozhodné doby pro zjišťování splnění podmínky získání potřebné doby jeho pojištění. Ve shodě s krajským soudem Nejvyšší správní soud konstatoval nesplnění podmínky potřebné doby pojištění dané ust. § 44 ve spojení s ust. § 40 zákona o důchodovém pojištění, v případě stěžovatele nutných 5 roků pojištění v posledních 10-ti letech před vznikem invalidity. Co se týče okamžiku vzniku částečné invalidity stěžovatele a jím namítaném pochybení soudu, pokud ten sám nezjišťoval moment vzniku invalidity a převzal určené datum vzniku invalidity dle posudku polského nositele pojištění ZUS, Nejvyšší správní soud poukazuje na jednoznačné znění čl. 14 odst. 6 Úmluvy. To nepřipouští žádné nejasnosti v jeho výkladu a stanoví závaznost rozhodnutí o invaliditě nositele pojištění, příslušného podle trvalého bydliště v den podání žaloby (tedy polského ZUS), pro nositele pojištění státu druhého (České správy sociálního zabezpečení). Proto nebyla žalovaná oprávněna, natož povinna, sama šetřit to, zda se stěžovatel nestal částečně invalidním ještě před datem stanoveným v posudku lékaře ZUS v S. – Polsku. Nejvyšší správní soud navíc podotýká, že samotný stěžovatel tuto okolnost přímo nenamítal ani ve správním řízení, ani v řízení před krajským soudem.

Uvádí-li v kasační stížnosti stěžovatel nově, že od roku 1991 do 1994 pobíral invalidní důchod bez bližší konkretizace, jedná se dle ust. § 109 odst. 4 s. ř. s. o skutečnost uplatněnou stěžovatelem poté, kdy bylo vydáno napadené rozhodnutí, ke které Nejvyšší správní soud nepřihlíží. Nad rámec zákonného rozsahu soudního přezkumu, si Nejvyšší správní soud dovoluje upozornit, že spisová dokumentace doplněná i polským nositelem pojištění ZUS v S. – Polsku neobsahuje k citovanému tvrzení stěžovatele jakékoliv doklady.

Ze všech výše uvedených důvodů dospěl Nejvyšší správní soud k závěru, že důvody kasační stížností uplatněné podle ust. § 103 odst. 1 písm. a) a b) s. ř. s. nejsou dány, a proto kasační stížnost jako nedůvodnou dle ust. § 110 odst. 1 s. ř. s. zamítl.

O nákladech řízení o kasační stížnosti rozhodl Nejvyšší správní soud podle ust. § 60 odst. 1 a 2 s. ř. s. ve spojení s ust. § 120 s. ř. s. Stěžovatel neměl ve věci úspěch, proto nemá

právo na náhradu nákladů, které mu vznikly. Žalované v dané věci náhradu nákladů řízení nelze přiznat. Stěžovateli byla pro řízení o kasační stížnosti ustanovena soudem zástupkyně advokátka; v takovém případě platí hotové výdaje a odměnu za zastupování stát (§ 35 odst. 8 s. ř. s., § 120 s. ř. s.). Nejvyšší správní soud proto určil odměnu ustanovené advokátce částkou 500 Kč dle ust. § 7 vyhlášky č. 177/1996 Sb., advokátního tarifu, v platném znění do 31. 8. 2006, za dva úkony právní služby – první poradou s klientem včetně převzetí a přípravy zastoupení a doplnění kasační stížnosti ze dne 25. 10. 2005. Soud ustanovené advokátce dále přiznal částku 150 Kč jako paušální náhradu hotových výdajů (§ 13 odst. 3 advokátního tarifu). Zástupkyni stěžovatele se tedy přiznává celková náhrada nákladů řízení o kasační stížnosti ve výši 650 Kč. Tato částka jí bude vyplacena z účtu Nejvyššího správního soudu do šedesáti dnů od právní moci tohoto rozhodnutí.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné (§ 53 odst. 3 s. ř. s.).

V Brně dne 4. července 2007

JUDr. Jaroslav Vlašín
předseda senátu

